

Avrupa ve Türkiye'den Örnekleriyle Kadın Dostu Kentler

Melek Kaymaz Mert*

1. Toplumsal Cinsiyet ve Kentler

Cinsiyet (sex), kavramı doğuştan kadın ya da erkek olmayı ifade ederken, toplumsal cinsiyet (gender) kavramı oldukça derin ve karmaşık bir konudur. Toplumsal cinsiyet, toplumsal olarak inşa edilmiş kadın, erkek, kız ve erkek çocukların özelliklerini ifade eder. Bu, kadın, erkek, kız veya erkek olmakla ilgili normları, davranışları ve rolleri ve ayrıca birbirleriyle olan ilişkileri içerir (World Health Organization,2021).

Dünya nüfusunun %50'sinden fazlasının şehirlerde yaşadığı tahmin edilmektedir ve bu rakamın 2030 yılına kadar %60'a çıkacağı düşünülmektedir (BM-Habitat, 2021). Kentleşme verimli iş fırsatları getirirken, herkes için eşitlik getirmemektedir. Kadınların bu hızlı kentleşme sürecinde erkeklere nazaran yaşadıkları sorunlar

farklıdır. Kentin kaynaklarının eşitsiz dağılımı ve kadınların karar alma süreçlerinde yeterince yer almamaları, kadınların bir kentli olarak yaşamlarını olumsuz etkilemektedir (Urban 20,2021).

2. Kadın Dostu Kent Kavramı

Kadın dostu kent; kadınların haklarının gözetildiği, yerel karar alma süreçlerinde yer alabildikleri, kentin yönetilmesinde ve düzenlenmesinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin temel alındığı bir kent yönetimi anlayışıdır. Bu anlayışa göre, yerel siyaset, eşitlik anlayışını temel alarak düzenlenir (Tokman, 2008, s.435). Kentin planlanmasında ve günlük hayatta kadınların etkin olduğu bu kent anlayışında, o kentte ikamet eden herkesin kentin sunduğu ekonomik, sosyal ve siyasi imkânlardan eşit bir şekilde faydalanması hedeflenmektedir.

* Öğr. Gör. Dr., Bursa Teknik Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, melek.mert@btu.edu.tr

Kavramın resmi olarak ortaya çıkması, 1994 yılına tekabül eder. 1994'te Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (OECD), 27 ülkede kadınlar ve kentler üzerine araştırma yapmaya başlamıştır. Pekin'de düzenlenen Kadın Konferansı'nda kadınların yerel yönetimlerdeki temsil meselesi de ele alınmıştır. 1996 yılında İstanbul'da düzenlenen BM-İnsan Yerleşimleri Konferansı'nda "kadınlar ve kentlerdeki konumları" meselesine ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair sorunlar dile getirilmiştir (Baykan,2015, s.20-25).

1998'de Zimbabwe'de toplanan, Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği (IULA), yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyet eşitliğini arttırmak için,

"Uluslararası Yerel Yönetimlerde Kadın Deklarasyonu" yayınlamış, bu adım kent yönetimlerinde kadın-erkek eşitliğinin sağlanması için oldukça önemli bir adım olmuştur. Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi, Mart 1992'de Avrupa Kent- sel Şartı-1 ve Mayıs 2008'de Avrupa Kent- sel Şartı-2'yi kabul etmiştir. (Erdinç,2017, s.3). Daha sonra, Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR) 2006 yılında Yerel Yaşamda Avrupa Kadın-Erkek Eşitliği Şartı'nı oluşturarak izlemeye açmış, bu şarta birçok belediye imzacı olarak katılmıştır ve daha sonra bu belediyelere süreçleri takip etmek amacıyla gözlemciler gönderilmiştir. Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR), yerel ve bölgesel yönetimlerin en

eski ve en geniş birliği olmuştur. 41 Avrupa ülkesinden yerel ve bölgesel yönetimleri bir araya getiren ve onlar aracılığıyla yerel, orta ve bölgesel olmak üzere tüm bölgeleri temsil eden önemli bir kuruluştur.1951'de kuruluşundan bu yana CEMR, vatandaşların katılımı üzerine kurulu birleşik ve demokratik bir Avrupa'nın inşasını desteklemektedir. (Council of European Municipalities and Regions,2021).

Bir kentin 'kadın dostu' olarak kabul görmesi için bazı kriterler ortaya konmuştur. BM Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı kapsamında hazırlanan rapora göre bu kriterler şu şekildedir (Şenol,2008, ss.1-16):

- Yerel düzeyde kadınların önemli karar alma süreçlerinde var olmaları
- Yerel düzeyde eşitlik birimlerinin oluşturulması
- Toplumsal cinsiyet eşitliği istatistiklerinin oluşturulması ve raporlanması
- Bütçeleminin cinsiyete duyarlı bir şekilde hazırlanması
- Kadın sivil toplum örgütleri ile iletişim halinde olma
- Eşitlik planları
- Kadınlar için ulaşımın kolay hale getirilmesi

- Kadına karşı şiddetle mücadele ve güvenliğin sağlanması

3. Kadın Dostu Örnekler

Avrupa'nın kadın dostu kentleri denildiğinde, altyapısı, gelenekleri ve cinsiyet eşitliğine dayalı planlamalarıyla kadınlar için eşit bir yaşam alanı oluşturmuş kentler akla gelmektedir. Kadınlar için özel planlamaların da yapıldığı bu kentlerde kavrama yönelik oldukça iyi uygulamalar mevcuttur.

Bir kentte eşitliğin sağlanması için kadınların önemli kararlar verilirken ya da alınırken sürece dâhil olmaları çok önemlidir. Bunun için de en gerekli unsur, kadınların yerel yönetimler içerisinde yer almalarıdır. Bu bağlamda cinsiyet kotası uygulaması en eski ancak en etkili uygulamalardan biridir. Kota Genel olarak belirli kurallar veya kriterler çerçevesinde kadınlar veya erkekler tarafından doldurulacak veya bunlara tahsis edilecek belirli bir oran veya koltuk sayısı belirleyerek cinsiyete dayalı dengeli katılım ve temsile ulaşılmasını hızlandırmayı amaçlayan pozitif bir ölçüm aracıdır (European Institute For Gender Equality, 2021).

Bugün Avrupa'nın birçok ülkesinde yerel seçimlerde yüzde 50 kota uygulaması vardır ve bu kadın dostu kent olabilmek için gerekli bir unsurdur. Tablo 1'de gösterildiği üzere Belçika, Fransa, Finlandiya ve İsveç bu ülkeler arasındadır. Belçika'da 1994 yılında kabul edilen yerel yönetimlerde cinsiyet kotası seçimlerde adayların

Ülke	Uygulamalar	Yıl
Belçika	Seçimlerde %50 kota	1994
Fransa	Seçimlerde %50 kota	2014
Finlandiya	Seçimlerde %40 kota	1995
İsveç	Seçimlerde %50 kota	1998

Tablo 1. Kota Uygulamaları

Kaynak: Şenol, 2008.

yüzde 50'sinin kadın olmasını ifade etmektedir. Belçika, yasalarla cinsiyet kotaları uygulayan dünyadaki ilk ülke olmuştur. Bu yasa ile Brüksel ve Valon kotaları, dünya çapında en geniş kapsamlı cinsiyet kotalarına sahip kotalardır (Devroe, Erzeel ve Mejer, 2020, s.169-191).

Finlandiya'da ise 1987'de kabul edilen ve 1995 yılında üzerinde değişiklik yapılan kanuna göre, yerel yönetimlerde kadın ve erkekler en az yüzde 40 oranında temsil edilmek zorundadır. Finlandiya'nın 300 ve daha fazla belediyesinden 27'si, belediyelerde ve bölgelerde mevcut mevzuatı ve uluslararası anlaşmaları uygulamak için gönüllü bir taahhüt olan CEMR'nin

(Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi) Eşitlik Şartı'nı imzalamıştır. Finlandiya'da Eşitlik Yasası, yönetim ve karar verme dâhil olmak üzere belediyenin tüm faaliyetlerine uygulanmaktadır (Demo Finland, 2021).

Kadın dostu kentler oluşturmak adına Avrupa'da birçok şehirde belediyeler bünyesinde eşitlik faaliyetleri yürütecek ve bu faaliyetleri izleyerek raporlayacak birimler oluşturulmuştur. Bu birimler kentlerde yaşayan kadınların sorunlarına eğilmenin yanında belediyelerin aldıkları kararlarda cinsiyet eşitliğini gözetip gözetmediklerini takip etmektedirler.

Ülke	Şehir	Uygulama
Fransa	Paris	Eşitlik Forumunun oluşturulması
Avusturya	Viyana	Belediyelerde kadın birimi kurulması
İsveç	Stokholm	Cinsiyet politikalarını takip eden birim kuruması
Lüksemburg	Dudelage	Eşitlik komisyonunun kurulması

Tablo 2. Avrupa'da Eşitlik Faaliyetleri Yürütülen Kentler

Kaynak: Şenol, 2008.

Ülke	Faaliyet
Norveç	Cinsiyet bazlı istatistik oluşturma
İsveç	Yıllık eşitlik planları
Belçika	Belediye kadın danışma kurulu
Finlandiya	Kent Konseyi Eşitlik Komisyonu
Avusturya	Belediyelerde eşit muamele yasası

Tablo 3. Ülke Bazında Kadın Dostu Faaliyetler

Kaynak: Şenol, 2008.

Tablo 2’de gösterilen kentler arasında Viyana’daki Kadın Birimi uzun zamandır faaliyet göstermektedir. Bu birim, şiddet mağduru kadın ve kız çocuklarına 24 saat acil yardım sağlamak için “24 Saat Kadın Acil Yardım Hattı” işletmekte, şiddete maruz kalan kadınlara ve çocuklarına dört kadın sığınma evinde ve 50’ye yakın bakım evinde güvenli bir sığınak sunan Viyana Kadın Sığınakları Derneği’ne destek sağlamaktadır. Kadınların iş hayatına katılmaları için faaliyetler yürütmekte, Viyana Kent Konseyi Kadın Sorunları ile iş birliği yapmaktadır (City Of Vienna, 2021). Eşitlik faaliyetleri yürüten diğer bir ülke ise Lüksemburg olmuştur. Lüksemburg, yaşamın her alanında cinsiyet eşitliğini savunan bir toplum yaratmaya çalışmaktadır. 2015 yılında cinsiyet eşitliğine adanmış bir Bakanlık olan ‘Kadın ve Erkek Eşitliği Bakanlığı’nı kurmuştur. Hatta Lüksemburg, sorumluluğu yalnızca cinsiyet eşitliği olan bir bakanlığa sahip tek AB devletidir. Ayrıca bu Bakanlık kadın kuruluşları ile de yakından iş birliği yapar. (European Charter For Equality Of Women And Men in Local Life, 2021).

Kadın dostu kent olma yolunda atılan

adımlar bunlarla sınırlı değildir. Tablo 3’de verilen ülkelerde toplumsal cinsiyet eşitliğini yerel yönetimlerde sağlamanın ne kadar önemli olduğunun anlaşıldığını gösteren faaliyetlere imza atılmıştır.

Norveç İstatistik Kurumu, bu faaliyetleri gösteren kurumların en önemlilerindedir. İstatistik ve analizlerin toplanması, işlenmesi ve yayılması yoluyla, daha bilinçli bir kamuoyu tartışmasına katkıda bulunmaktadır. Cinsiyet istatistiklerini güçlendirmek ve iyileştirmek için, ‘Sosyal Refah İstatistikleri Bölümü’ adı altında cinsiyet istatistiklerini koordine eden bir birim kurmuştur. Koordinatör ayrıca paydaşlar ve toplumsal cinsiyet istatistikleri kullanıcıları için bir odak noktası işlevi görür. (Gender In Norway, 2021).

Avusturya’da çıkarılmış Eşit Muamele Yasası da toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda öne çıkan önemli gelişmelerden biri olmuştur. Yasanın temel amacı şudur: “Ülkede fırsat eşitliğini teşvik etmek ve ayrımcılık konusunda çareler sağlamaktır (Government Of South Australia, 2021).

Türkiye’de ‘Kadın Dostu Kentler Birleşmiş Milletler Ortak Programı’nın ilk etabı Kars, Nevşehir, İzmir, Şanlıurfa ve Trabzon illeri ile başlamıştır. İkinci aşamada ise programa Adıyaman, Antalya, Bursa, Gaziantep, Malatya, Mardin ve Samsun illerinin de katılmış ve bu programa dâhil olan il sayısı 12 olmuştur. (Tekinbaş, 2015). Kadın dostu bir kent olma yolunda önemli adımlar atan il ve ilçelerde önemli faaliyetler yürütülmüştür ve yürütülmektedir. Bu faaliyetler arasında öne çıkan kentler ve faaliyetleri arasında Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya gibi şehirler vardır.

Çankaya Belediyesi:

Türkiye’nin ilk mor bayrak sahibi belediyesi olan Çankaya Belediyesi, toplumsal cinsiyete duyarlı belediyecilik hizmetlerini yaygınlaştırmak için önemli bir adım atmıştır. Çankaya Belediyesi UNFPA (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu) ve UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) tarafından yürütülen ve Kadın Adayları Destekleme Derneği’nin (KADER) öncülüğünde oluşturulan “Kadın Dostu Kent Taahhütnamesini imzalamıştır. Bu taahhütnameyle, Belediye Meclisi’nde ‘Kadın-Erkek Eşitlik Komisyonu’ kurarak kadınların temel hakları gözetmeyi taahhüt etmiştir. (Çankaya Belediyesi, 2021).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi:

İstanbul’un bazı ilçe belediyelerinde, belediye yöneticilerinin talebi üzerine kurulan eşitlik birimlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik çalış-

malar yürütülmektedir. İstanbul’un dört ilçe belediyesi, Büyükçekmece, Beylikdüzü, Şişli ve Kadıköy, Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Avrupa Şartı’nı imzalamıştır. Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı ile iş birliği yaparak kadın, çocuk ve dezavantajlı ailelere yardım sağlamakta, mesleki kurslar ve sosyal faaliyetler düzenlemektedir (Turkish Policy, 2021).

İzmir Büyükşehir Belediyesi:

İzmir 2006 yılından beri “Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı’yla, günlük yaşamda kadınların aktif bir biçimde rol aldığı “kadın dostu kentler” yaratılması hedeflemektedir. Bütün kentlilerin, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin, kentte sunulan ekonomik, sosyal ve siyasi fırsatlardan eşit yararlanmasını amaçlayan program kapsamında hazırlanan projelerle İzmir, “Kadın Dostu Kent” unvanını kazanmıştır (İzmir Belediyesi, 2021).

Antalya Büyükşehir Belediyesi:

Antalya Büyükşehir Belediyesi, Kadın Dostu Kentler Programı altında çok önemli bir çalışmaya imza atmış ve yerel eşitlik mekanizmalarını yayınladığı “Belediye Kadın Erkek Eşitlik Birimi Koordinasyon Bürosu Yönergesi” yayınlamıştır. Ayrıca Belediye tarafından toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı duyarlılık oluşturmak için hizmet içi eğitimler verilmiştir. Antalya Valiliği tarafından program kapsamında ilk olarak Kadın Erkek

Eşitlik Birimi kurulmuştur. Söz konusu genelge ile İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu oluşturulmuş, Kurumlarda Eşitlik Birimlerinin oluşturulması, yerel meclislerde Eşitlik Komisyonları kurulması sağlanmıştır. (Kadın Dostu Kentler, 2008).

Türkiye’de özellikle 2000 yılı ve sonrasında yerel yönetimlerde cinsiyet eşitliğini sağlamak için oldukça önemli adımlar atılmış, kurulan birçok kadın dostu birim ile kentlerde kadınlar lehine gelişmeler olmuştur. Kadınların toplumsal yaşama katılımının artması, yaşadıkları kente ait hissetmeleri ve en az erkekler kadar olanaklardan faydalanmaları demokratik bir kentin ve ülkenin en önemli şartlarından.

Sonuç

Kentlerin en az yarısını oluşturan kadınların yaşadıkları kentlerde vatandaşlık haklarını kullanmaları gerekmektedir. Kentlerde yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması için, yerel yönetimlerin kamu idaresi ve kadın sivil toplum örgütleri ile iş birliği içinde hareket etmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, Avrupa’da ve Türkiye’de son yıllarda kentlerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için oldukça önemli adımlar atılmıştır. Birleşmiş Milletler Ortak Programı’na dahil olarak ortak bir taahhünameye imza atan kentler cinsiyet ayrımı karşı duyarlı bir yol izlemeye başlamışlardır. Avrupa’nın birçok kentinde yaşanan bu gelişmelerin, Türkiye’ye de yansımış olması oldukça sevindiricidir. Ancak top-

lumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak, kadınların karar organlarında daha etkin rol almalarına olanak vermek için kadın dostu faaliyetlerin titizlikle sürdürülmesi ve özellikle kadın sivil toplum örgütleri ile iş birliğinin devam etmesi gerekmektedir.

Kaynakça

Baykan, D.A (2015). Kadın Dostu Kent Planlaması ve Tasarım İlkeleri Kitabı, Erişim Adresi: <http://www.kadindostukentler.com/content/docs/kadin-dostu-kent-planlamasi.pdf>

BM-Habitat (2021). Erişim Adresi: <https://habitat.csb.gov.tr/bm-habitat-i-246>

City Of Vienna (2021). Erişim Adresi: <https://www.wien.gv.at/english/social/women/department/tasks.html>

Council of European Municipalities and Regions (2021). Erişim Adresi: https://www.ccre.org/en/article/introducing_cemr

Çankaya Belediyesi (2021). Erişim Adresi: <https://www.cankaya.bel.tr/news/9887/Tasdelen-Kadin-Dostu-Kent-Taahhutnamesini-Imzaladi/>

Demo Finland (2021) Erişim Adresi: <https://demofinland.org/en/the-proportion-of-women-in-finnish-municipality-councils-lags-behind-national-level/>

Devroe R. Erzeel S. and Meier P. (2020) "The Feminisation of Belgian Local Party Politics", *Politics of the Low Countries*, 2, ss.169-191.

Erdoğan, B. (2017). Kadın-Erkek Eşitliği ve Yerel Yönetimler, Erişim Adresi: <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-2017-1718>

European Charter For Equality Of Women And Men in Local Life (2021). Erişim Adresi: <https://charter-equality.eu/the-charter/the-eu-and-gender-equality.html>

European Institute For Gender Equality (2021). Erişim Adresi: <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1203>

Gender in Norway (2021). Erişim Adresi: <https://gender.no/facts-figures/gender-statistics-in-statistics-norway>

Government Of South Australia (2021). Erişim Adresi: <https://www.agd.sa.gov.au/your-rights/equal-opportunity>

İzmir Belediyesi (2021). Erişim Adresi: <https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/izmir-kadin-dostu-kent-oldu/6089/156>

Kadın Dostu Kentler (2008). Erişim Adresi: <http://www.kadindostukentler.com/content/docs/kitapcik-1.pdf>

Şenol, N (2008). Kadın Dostu Kentler: Avrupa'dan Örnekler, Erişim Adresi: https://turkey.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/kadin_dostu_kentler_avrupadan_ornekler_4.pdf

Tekinbaş (2015). Erişim Adresi: <http://ka-der.org.tr/wp-content/uploads/2020/12/kdk-uygulama-rehberi.pdf>

Tokman Y. (2008). "Kadın Dostu Kent" Kavramının İzmir Ölçeğinde Tartışılması", TMMOB İzmir Kent Sempozyumu, ss. 433-443, Erişim Adresi: http://www.imoizmir.org.tr/UserFiles/Izmir-Kent_Sempozyumu/bildiriler/40.pdf

Turkish Policy (2021). Erişim Adresi: <http://turkishpolicy.com/article/962/a-gender-equality-approach-to-istanbuls-urban-development>

Urban 20 (2021). Erişim Adresi: https://www.urban20.org/wp-content/uploads/2020/11/U20_WP_Gender_inequalities_in_cities.pdf

World Health Organization (2021). Erişim Adresi: <https://www.who.int/news-room/events/detail/2021/06/29/default-calendar/generation-equality-forum-paris-2021>

World Health Organization (2021). Erişim Adresi: https://www.who.int/health-topics/gender#tab=tab_1